

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.03.003>

УДК 346.3+346.9

Ірина КОВАЛЬ, д-р юрид. наук, проф.,
декан юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна
ID orcid.org/0000-0001-9348-3061

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Ключові слова: право промислової власності, інновації, економічне право, суб'єкт господарювання, законодавство.

Обґрунтовано доцільність посилення законодавчого регулювання економічного блоку права промислової власності, зокрема закріпленням поняття «комерціалізація промислової власності», невичерпного переліку її способів і форм. Наголошено на потребі врегулювання сформованих на практиці моделей уведення прав інтелектуальної власності в економічний обіг шляхом їх передання до статутного капіталу товариства, внесення до спільної діяльності, передання в межах трансферу технологій тощо. Аргументовано, що для формування юридичних моделей комерціалізації належних державі розробок має бути визначений правовий режим прав промислової власності, які закріплюються за державним (комунальним) товариством, організацією; як найоптимальнішу правову форму цих відносин запропоновано ліцензійний договір, що має укладатись у переважному порядку з державним товариством, організацією — розробником інтелектуальних продуктів; у разі відсутності у розробника відповідних можливостей для впровадження потрібно забезпечити механізм видання ліцензій іншим зацікавленим суб'єктам на конкурсній основі.

Вступ. Право загалом і всі його структурні елементи постійно зазнають впливу трансформацій, які відбуваються в суспільстві. Нинішній період глобальних трансформацій соціологи характеризують як надзвичайно креативний для розвитку соціологічної уяви й теоретичної концептуалізації. Сучасні процеси та цивілізаційні зрушення породжують нові підходи і форми концептуалізації, відомі як «інформаційне», «постіндустріальне», «посттрадиційне» суспільство, «суспільство ризику» [1, с. 5]. Невід'ємною рисою цих процесів є інтелектуалізація всіх сфер суспільного життя.

Ц и т у в а н н я: Коваль І. Сучасні тенденції і перспективи розвитку права промислової власності в Україні: господарсько-правовий вимір. *Економіка та право*. 2026. № 3. С. 3—16. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.03.003>

@ Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Відносини, що складаються внаслідок створення і використання результатів інтелектуальної (творчої) діяльності людини, за останні декілька десятиліть розвиваються дуже стрімко і надто контрастно, починаючи від закріплення юридичної монополії правовласника на охорону своїх творчих здобутків і до кардинальних змін у механізмах створення інтелектуальних продуктів, появи «штучних форм» творчості. Еволюція цих відносин зумовлена багатьма чинниками, серед яких зміна суспільно-економічної формації, загострення конкуренції, глобалізація технічного прогресу, розвиток всесвітньої інформаційної мережі, відкритість інформаційного простору тощо.

Сучасний цивілізаційний розвиток неминуче пов'язаний зі збільшенням ролі результатів інтелектуальної діяльності. Інноваційна орієнтованість характерна для всіх економік розвинутих держав, є умовою і запорукою їх випереджального розвитку. Дані Відомства з інтелектуальної власності Європейського Союзу (далі ЄС) свідчать, що 42 % (приблизно 5,7 трлн євро) обсягів ВВП в ЄС генерують підприємства, які активно використовують інтелектуальну власність, забезпечуючи 82 млн робочих місць [2].

Для України актуальність цих тенденцій поєднується з активізацією євроінтеграційних процесів, що, відповідно, вимагає істотного поліпшення охорони прав на об'єкти промислової власності як чинників розвитку інновацій. Європейські фахівці постійно звертають увагу на негативний дестабілізуючий вплив порушень прав інтелектуальної власності на загальний рівень поваги до інтелектуальної власності, зниження економічної безпеки держави та інвестиційної привабливості ринків.

Відповідно до Глобального інноваційного індексу Всесвітньої організації інтелектуальної власності, який ранжує світові економіки за інноваційним потенціалом, 2024 р. Україна зайняла у рейтингу 60-те місце зі 133 країн світу, опустившись на п'ять позицій, як порівняти з минулорічним звітом, а 2025 р. — 66-те місце зі 139 країн [3].

Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року передбачає, що для виправлення складної ситуації в інноваційній системі необхідно сприяти розвитку діяльності з високою наукоємністю, перейти від низькотехнологічної ресурсної до високотехнологічної інноваційної економіки, а державна політика має створювати сприятливі умови насамперед

для розвитку виробництва інтелектуальних продуктів, зокрема можливість їх комерціалізації як в Україні, так і в решті країн світу [4].

Національні та міжнародні експерти наголошують, що саме інноваційні рішення мають бути основою для повоєнного відновлення економіки країни. Проте слід враховувати, що для ефективного перетворення інтелектуальних продуктів на економічний ресурс потрібне комплексне розуміння державою економіко-правових механізмів комерціалізації інтелектуальної власності з метою реалізації її економічного ефекту.

За таких обставин завданням національного права має бути накопичення і структурування необхідного масиву нормативних правил, які дають змогу ефективно врегулювати економічні відносини щодо результатів науково-технічної творчості. Сукупність відповідних норм формує правове утворення, що позначається в науковій літературі поняттям «*право промислової власності*» як частина загальнішого нормативно-правового утворення «*право інтелектуальної власності*».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До наукового розроблення питань промислової власності прикута увага багатьох дослідників різних галузей права, зокрема Г. Андрощука, О. Бахура, О. Дорошенка, Т. Демченко, А. Кодинця, Н. Мироненко, М. Потоцького, К. Оверковського, О. Орлюк, О. Світличного, О. Харитонові, Р. Шишки, І. Якубівського. Сучасні науковці зосереджені переважно на проблематиці реалізації та захисту прав на об'єкти промислової власності як суб'єктивних прав. Їхній ґрунтовний доробок закладає теоретико-методологічну основу цього дослідження, на підставі якої потребує поглиблення і наукового осмислення стан формування в Україні права промислової власності в його об'єктивному розумінні. Дослідження права промислової власності як сукупності правових норм у системі національного права має важливе значення з погляду побудови системи законодавства як зовнішнього виразу цього правового утворення й формування перспектив його розвитку.

Метою статті є аналізування і теоретичне узагальнення сучасного стану й тенденцій розвитку права промислової власності в Україні та визначення перспектив його подальшого удосконалення.

Результати дослідження. В еволюційному контексті право промислової власності почало

формуватися в Україні з ухваленням Закону України «Про власність», засади якого заклали підґрунтя для появи законів про охорону прав на різні об'єкти промислової власності, що були побудовані на юридичній монополії приватної особи на використання відповідного об'єкта. З накопиченням нормативного масиву 2004 р. відбулась часткова кодифікація норм у сфері промислової власності в межах Цивільного кодексу України (далі ЦК України) (книга Четверта) і Господарського кодексу України (далі ГК України) (глави 16, 36). І хоча в кодексах і спеціальних законах терміна «право промислової власності» не застосовують, він легалізований у положеннях Паризької конвенції про охорону промислової власності [5].

Дослідження стану і сучасних тенденцій розвитку законодавства з питань промислової власності доцільно проводити в контексті ефективності нормативно-правового забезпечення відповідними нормами інноваційного спрямування економіки. Це визначається як досконалістю втілених у нормативно-правових актах правил, так і їх зовнішнім відображенням, що є важливим показником соціально-економічної корисності законодавства про інтелектуальну власність загалом.

Право інтелектуальної власності як нормативно-правове утворення, що регулює широке коло відносин, пов'язаних зі створенням і використанням нових суспільно корисних інтелектуальних результатів, має відповідати вимогам часу, зокрема загрозам і викликам, що існують у країні. Під час війни і повоєнного відновлення країни його роль має набувати нового акценту. Якщо у довоєнні часи інноваційний шлях розвитку вважали основою економічної стабільності й зростання, то нині інтелектуальні ресурси та інновації мають стати ключовим чинником відновлення економіки, її перезапускання [6].

Важливою передумовою змістовного наповнення й структурування нормативного масиву, а також визначення перспектив його подальшого розвитку є розв'язання питання *щодо місця права інтелектуальної власності в системі національного права*. Адже кожна галузь права має власний інструментарій впорядкування відносин, мету, функції, принципи правового регулювання. В юридичній доктрині питання розташування цього правового утворення в межах галузевої диференціації права належить до складних і недостатньо досліджених. З усього

різноманіття висловлених у науці позицій можна виокремити три основні. Відповідно до першої право інтелектуальної власності вважається самостійною комплексною галуззю права, яка перебуває на стадії формування і становить сукупність правових норм, що регулюють різногалузеві відносини, пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності [7, с. 10]. Згідно з другою позицією право інтелектуальної власності є міжгалузевим, комплексним правовим утворенням, що об'єднує норми, які регламентують цивільні, адміністративні та інші різногалузеві відносини щодо об'єктів інтелектуальної власності [8, с. 31]. Відповідно до третього підходу це утворення вважається підгалуззю цивільного права. За словами О. Кохановської, цивільне право «...це єдина галузь права, яка може надати розвитку інтелектуальної власності необхідний напрямок завдяки принципам, функціям, широкій предметній сфері свого регулювання і методу рівності усіх учасників відносин» [9, с. 29].

Аналізування наведених поглядів потребує врахування розроблених теорією права теоретико-методологічних засад формування галузей права. Спираючись на такі засади, можна дійти висновку про відсутність на сучасному етапі розвитку відносин інтелектуальної власності та рівня їх нормативно-правового врегулювання об'єктивних юридичних підстав для виокремлення самостійної галузі права. Варто зауважити, що це питання, безумовно, потребує окремого ґрунтовнішого розгляду, однак для мети даного дослідження доцільно обмежитись такими аргументами. Так, навряд чи можливим є вироблення однакового правового режиму регулювання всіх видів відносин у сфері інтелектуальної власності з огляду на різноманітність результатів інтелектуальної діяльності, принципів і умов їх правової охорони. Відсутні й причини констатувати неможливість врегулювання зазначених відносин нормами наявних галузей права, тобто нездатність останніх чинити адекватний правовий вплив на ці відносини. Навпаки, саме наявність у системі відносин інтелектуальної власності зв'язків різної галузевої природи вимагає застосування до них норм галузей права, що відповідають цій природі.

Щодо доцільності кваліфікації права інтелектуальної власності як комплексної галузі права, треба визнати, що у правовій системі, дійсно, існують певні утворення, яким властивий комплексний характер. Утім, визнання за ними

статусу галузі права не можна вважати обґрунтованим. У процесі комплексного правового регулювання норми одного галузевого виду не перетворюються на інший, інакше вся ідея комплексності з появою нової якості втрачала б сенс. За умови комплексного регулювання галузь права як категорія з власним унікальним предметом і методом правового регулювання не створюється, тобто фактично статус галузі права виключає її комплексність.

Сучасний рівень розвитку відносин щодо набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності, змістовні, об'єктно-суб'єктні характеристики цих відносин, а також обсяг відповідних правових норм дає підстави для *наділення права інтелектуальної власності значенням міжгалузевого інституту права*. Право промислової власності як частина права інтелектуальної власності регулює відносини щодо об'єктів, сутність і призначення яких, а також переважно комерційна мета використання і залучення до економічного обігу як основи інновацій вказують на доцільність *галузевої ідентифікації права промислової власності як інституту господарського (економічного) права*. Це правове утворення об'єднує взаємопов'язану сукупність правових норм, які регулюють відносини щодо набуття, здійснення і захисту майнових прав на об'єкти промислової власності у процесі здійснення економічної діяльності.

Змістовне наповнення і розвиток інституту права промислової власності має відбуватись з урахуванням його мети, адже спрямованість правового регулювання є важливим параметром оцінки його ефективності. Така мета визначається крізь призму загальної мети господарсько-правового регулювання, яка в концентрованому вигляді полягає в утвердженні й зміцненні правопорядку в економічній системі. У межах цієї універсальної мети норми права промислової власності мають забезпечувати такий стан впорядкування економічних відносин у сфері набуття, здійснення й захисту прав промислової власності, який є результатом взаємоузгодження приватного економічного інтересу учасників ринку із загальносуспільними і державними потребами, що пов'язані з інтелектуалізацією економічного життя й формуванням на цій основі засад інноваційної економіки і повоєнного відновлення країни.

Найзмістовніша за обсягом систематизація нормативних положень щодо інтелектуальної

власності проведена на базі саме ЦК України. Проте поряд із позитивним оцінками такого підходу в науковій літературі висловлювалася й думка про некорисність для нормативного поля регламентації права інтелектуальної власності у межах лише цивільно-правової кодифікації. Важливим аргументом на користь цього наводиться комплексність відносин стосовно результатів інтелектуальної діяльності, що обумовлює тісне переплетення в їх регулюванні приватноправових і публічно-правових засад [10, с. 262]. Р. Шишка зауважує, що проблема полягає у неповноті окремих норм ЦК України, внаслідок чого: 1) фактично регулятивне навантаження виконують спеціальні закони і підзаконні акти, особливо договори; 2) норми кодексу є своєрідними «весільними генералами»; 3) під час розроблення проєктів спеціальних актів цивілістів не завжди залучають чи їх не «чують» нормотворці [11].

Критичні погляди стосовно якості кодифікаційних робіт у межах ЦК України стали додатковим аргументом на користь пропозицій щодо доцільності окремого кодифікування норм про інтелектуальну власність. З огляду на це актуалізувалось питання створення Кодексу інтелектуальної власності, який мав би об'єднати усі норми про інтелектуальну власність як загальної, так і спеціальної сфери дії. Вагомим аргументом на користь цього вважають досвід зарубіжних країн, в яких систематизація проведена у формі відповідних кодексів.

Не можна заперечувати, що кодифікація є найдосконалішою та найдовершенішою формою систематизації і розвитку законодавства. Саме кодифікація здатна забезпечити максимальну повноту й цілісність правового регулювання відповідної сфери відносин. Водночас у науці поширене твердження, що ухвалення кодифікованого акта зазвичай завершує процес виникнення відповідної правової галузі. Натомість питання природи й місця нормативного утворення «право інтелектуальної власності» в системі права ще не набуло однозначного і завершеного уявлення у вітчизняному правознавстві.

У науковій доктрині склалися різні погляди щодо співіснування, відповідності системи права та системи законодавства, зокрема на рівні галузі права та галузі законодавства. У цьому аспекті виокремлено: а) галузі права, які збігаються з галуззю законодавства; б) галузі права, щодо яких відсутні галузі законодавства (відсутня ко-

дифікація); в) комплексні галузі законодавства. Найвдалішим визнано варіант, коли певний галузі права адекватна відповідна галузь законодавства. Вважається, що зближення, збіг форми й змісту істотно підвищує ефективність регулювання.

Визнаючи істотні переваги ухвалення кодифікованого акта в царині права інтелектуальної власності, доцільно визначитися з предметом та обсягом такої кодифікації. Розробленню Кодексу інтелектуальної власності має передувати глибоке наукове обґрунтування необхідності відособленого регулювання відносин у цій сфері. Натомість різногалузева природа відносин, що складаються в процесі набуття, здійснення і захисту прав на різні об'єкти інтелектуальної власності, ускладнює розв'язання питань про загальну кодифікацію законодавства з цих питань.

У сучасних умовах розвитку теорії і практики правового регулювання інтелектуальної власності перспективними вбачають два альтернативні підходи до кодифікації. Перший ґрунтується на сучасній моделі законодавчого регулювання цих відносин, яка охоплює ЦК України і спеціальні закони. Кодекс систематизує загальні засади набуття прав на всі об'єкти інтелектуальної власності, способи захисту прав, регулює особисті немайнові та майнові відносини, що виникають на приватноправовій основі. Спеціальні закони закріплюють особливості охорони прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки тощо. Разом із тим варто погодитись із А. Кодинцем, який, аналізуючи систему законодавчого регулювання відносин інтелектуальної власності на рівні ЦК України та спеціальних законів, наголошує, що норми Кодексу мають бути нормами прямої дії і не передбачати окремого механізму їх закріплення чи деталізації на рівні спеціальних законів [12, с. 60].

Другий підхід передбачає створення окремих кодифікацій: про авторське право і суміжні права та про промислову власність. Такий вектор розвитку законодавства має істотні переваги, як порівняти з уніфікованим врегулюванням відносин у сфері духовної і науково-технічної творчості, оскільки враховує специфіку цих складових права інтелектуальної власності, зумовлену різницею в предметах і принципах їх правового регулювання. Із зарубіжного досвіду відомо, що такий підхід втілено у Кодек-

сі промислової власності Італії, законі Польщі «Право промислової власності», Кодексі промислової власності Португалії, законі про промислову власність Словенії.

Орієнтирами реалізації того чи іншого напрямку систематизації має бути те, наскільки він сприятиме зближенню системи законодавства про інтелектуальну власність із правом інтелектуальної власності, відображатиме чинну структуру законодавчих актів, забезпечуватиме системність, стабільність, визначеність, узгодженість правових норм, а отже, якісніший рівень регулювання.

В останні десятиліття під впливом процесів євроінтеграції система правової охорони інтелектуальної власності активно реформується. Є чітке розуміння, що інтеграція з ЄС — це не лише зобов'язання, а й великі можливості для України. У межах Угоди про асоціацію зобов'язання у сфері інтелектуальної власності передбачено дві цілі: 1) спрощення процедури створення та комерційного використання інноваційних продуктів і продуктів творчої діяльності на території України та держав — членів ЄС; 2) досягнення належного й ефективного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності [13].

Міністерство цифрової трансформації України 2024 р. презентувало Глобальну інноваційну візію України до 2030 року, яка окреслює ключові напрями розвитку країни у внутрішньо- та зовнішньополітичному контекстах. Стратегічними цілями реалізації Стратегії визначено, серед іншого, створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність, разом із дієвими механізмами захисту авторського права та інтелектуальної власності. Також поставлено мету приведення законодавства України про захист інтелектуальної власності у відповідність до стандартів ЄС [14].

За показниками «Пульсу Угоди» Україна наблизила своє законодавство в сфері права інтелектуальної власності до права ЄС на 98 %. Основні положення актів права ЄС у сфері авторського права і суміжних прав імplementовано до законодавства [15]. До актів права ЄС щодо комерційної таємниці, які підлягають імplementації, належить Директива (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 08.07.2016 про захист нерозкритого ноу-хау та комерційної інформації (комерційної таємниці) проти їх неправомірного набуття, використання та розкриття. У країнах

ЄС положення зазначеної Директиви імплементовані через ухвалення законів про комерційну таємницю після 2016 р. (Швеція, Іспанія, Хорватія, Німеччина, Франція, Сербія, Словенія, Фінляндія). Водночас у переважній більшості держав охорона забезпечується Законом (актом) про комерційні таємниці (*Trade Secrets Act; Law on Trade Secrets*) або Законом про охорону комерційних таємниць (*Law on the Protection of Trade Secrets*). В окремих державах ЄС ці відносини регулює законодавство про захист від недобросовісної конкуренції (Чехія, Румунія) чи загальне законодавство про промислову власність — кодекси або закони про промислову власність (Португалія, Італія, Польща) [16, с. 392].

Загалом за останні роки український законодавець зробив значні кроки щодо європеїзації системи правової охорони промислової власності. У процесі зустрічі делегації України з представниками Єврокомісії в межах скринінгу відповідності українського законодавства праву ЄС за розділом 7 «Право інтелектуальної власності» представники ЄС констатували ефективність і продуктивність переговорів. Вони акцентували, що Україна зробила значні кроки в імплементації міжнародних стандартів у національний IP-ландшафт. Оскільки процес інтеграції в ЄС супроводжуватиметься викликами, європейські колеги спонукали українську сторону продовжувати консультації з ними. Також було наголошено, що Україна залишається, на жаль, одним із транзитних пунктів для поставок контрафакції до ЄС, що викликає велике занепокоєння. Представники Єврокомісії поінформували про положення Пакета реформ законодавства ЄС щодо промислових зразків, які мають бути адаптовані в законодавство країн-членів до грудня 2027 р. [17]. Нові положення відповідають викликам цифрового світу й технологічного прогресу, що впливає на способи створення та відтворення промислових зразків.

Під час скринінгу обговорювалися також питання щодо торговельних марок, промислових зразків, географічних зазначень для ремісничої та промислової продукції, патентів, сертифікатів додаткової охорони, необхідності запуску роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності, відповідності законодавства Регламенту (ЄС) № 816/2006 Європейського Парламенту та Ради від 17.05.2006 про примусове ліцензування патентів, що належать до виготовлення лікарських засобів для експорту в країни

з проблемами громадського здоров'я, Директиві 98/44/ЄЕС Європейського Парламенту та Ради від 06.07.1998 про правову охорону біотехнологічних винаходів, Директиві (ЄС) Європейського Парламенту та Ради 2016/943 від 08.06.2016 про захист нерозкритого ноу-хау та бізнесової інформації (комерційної таємниці) проти їх неправомірного набуття, використання та розкриття [17].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 300-р «Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року» визначено подальші кроки, які мають забезпечити приведення законодавства у відповідність до актів права ЄС [18]. Це, зокрема, розроблення законопроектів про внесення змін до чинних законів про охорону авторських і суміжних прав, винаходи і корисні моделі, знаки для товарів і послуг, законопроект про комерційну таємницю та надіслання вказаних проектів до Єврокомісії для отримання рекомендацій та/або зауважень. Також є намір удосконалювати захист прав інтелектуальної власності, посилювати співпрацю з Відомством з інтелектуальної власності ЄС, розширювати функціонування Центру спостереження з питань порушень прав інтелектуальної власності, посилювати заходи боротьби з піратством та контрафактною продукцією.

Окрім завдань удосконалення нормативно-правового регулювання відносин інтелектуальної власності відповідно до стандартів ЄС, актуальним залишається запускання роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності (IP-суду), створеного 2017 р. У 2017—2018 рр. був оголошений конкурс на посади суддів, але на сьогодні він не завершений. В Офісі Президента повідомили, що цей суд найімовірніше буде ліквідований у зв'язку з відсутністю необхідності його існування. Таке рішення планується ухвалити після затвердження Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства до 2029 року [19].

Водночас більшість науковців і фахівців-практиків підтримують ідею створення спеціалізованого суду, зважаючи на гостру потребу підвищення ефективності захисту прав інтелектуальної власності, зокрема розв'язання юрисдикційних конфліктів, позитивний зарубіжний досвід функціонування подібних спеціалізацій, очі-

кування європейських партнерів щодо захисту інновацій в Україні, інтересів інвесторів і бізнесу [20]. Комітет з інтелектуальної власності Асоціації правників України висловив занепокоєння ліквідацією спеціалізованого суду та рішуче підтримує його існування [21].

Доєднуючись до наведеного аргументування щодо роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності, потрібно зауважити, що у разі ліквідації цього суду спеціалізація має бути запроваджена обов'язково — у межах чинної системи судів. Лише належна спеціалізація здатна забезпечити високий рівень захисту, зокрема в умовах цифровізації та інноваційних змін у суспільстві та економіці.

Визначаючи перспективні напрями розвитку права промислової власності в сучасних умовах, слід звернути увагу на істотний недолік національного законодавства, пов'язаний з урегулюванням економічного блоку цих відносин. Кожен спеціальний закон про охорону прав промислової власності налічує лише декілька окремих статей щодо питань використання і залучення інтелектуальних рішень до економічного обігу. Переважна більшість норм присвячена умовам правової охорони і проведенню державної реєстрації прав.

Для ефективного впровадження науково-технічних інноваційних рішень у виробничі процеси і примноження економічного ефекту від їх реалізації бізнес задіює широкий комплекс економічних, фінансових, організаційно-управлінських і юридичних інструментів та механізмів (маркетинг, оцінка, реклама, бухгалтерський облік, аудит тощо), які забезпечують отримання максимального прибутку від такої діяльності. Найдоцільнішим поняттям для позначення всього комплексу цих засобів є «комерціалізація». Однак, незважаючи на вживання цього терміна в науковому обігу й підприємництві, юридичного закріплення на рівні закону він не набув.

Наукове розроблення поняття «комерціалізація» передбачає багатовимірну його характеристику. Частіше фахівці досліджують його у сфері економіки й техніки, слушно наголошуючи, що комерціалізація інтелектуальної власності є складним процесом і вимагає знань із різних галузей, зокрема права, бізнесу і маркетингу. Розглядають «методи комерціалізації», до яких належать «ліцензування, франчайзинг, продаж прав на інтелектуальну власність, розвиток власного бізнесу на основі інтелектуаль-

ної власності та співпраця з іншими компаніями» [22, с. 293]. Економісти під комерціалізацією пропонують розуміти отримання додаткових вигід через застосування інтелектуальної власності в господарському обігу [23].

Відомий науковець у сфері права інтелектуальної власності Р. Шишка визначає комерціалізацію інтелектуальної власності як один зі способів здійснення суб'єктивних цивільних прав — діяльність володільця майнових прав із комерційного використання їх у своїй діяльності чи переданні таких прав іншим суб'єктам господарювання [11]. Наведене визначення дуже влучно відображає юридичну площину комерціалізації — правовідносини інтелектуальної власності щодо комерційного використання об'єктів інтелектуальної власності та розпорядження правами на них. Водночас варто зауважити, що комерціалізація не обмежується лише способами здійснення суб'єктивних прав, вона охоплює заходи організаційного, управлінського, економічного характеру, які лише у сукупності забезпечують комерційне введення прав інтелектуальної власності в економічний обіг.

Можна підсумувати, що на сьогодні є достатні підстави для легалізації терміна «комерціалізація». Його відсутність призводить до використання неузгодженого термінологічного апарату для позначення проявів і змісту комерціалізації (методи, способи, форми тощо), співвідношення цього поняття із трансфером технологій, дослідження його сутності.

Правові аспекти комерціалізації доцільно врегулювати в нормах ЦК України і передбачити невичерпний перелік способів комерціалізації: використання об'єктів інтелектуальної власності у виробництві, передання прав, унесення прав до статутного капіталу товариств, унесення прав до спільної діяльності тощо. Під правовими формами комерціалізації слід розуміти юридично значущі дії: договори, правочини, пов'язані з опосередкуванням використання об'єктів інтелектуальної власності та передання майнових прав на них. Також доцільно врегулювати питання оцінки майнових прав інтелектуальної власності як неодмінної складової комерціалізації, зокрема випадки обов'язкового проведення такої оцінки.

Важливою складовою механізмів комерціалізації інтелектуальної власності має стати страхування ризиків, пов'язаних зі створенням і реалізацією інновацій, як ефективний інстру-

мент управління такими ризиками. Маємо констатувати, що нині сфера інтелектуальної власності ще не залучена до відносин страхування, така страхова послуга на національному страховому ринку не представлена. Процеси страхування ризиків у сфері інтелектуальної власності стримуються через відсутність на законодавчому рівні спеціальних норм¹, нетиповістю (унікальністю) кожного об'єкта інтелектуальної власності та пов'язаних із цим ризиків.

Питання визначення страхових ризиків у правовідносинах інтелектуальної власності в науковій літературі також недостатньо розроблене. Найлогічнішою видається пропозиція характеризувати ці ризики залежно від життєвого циклу об'єкта інтелектуальної власності: створення, набуття прав, розпорядження правами; захист прав; утилізація об'єкта [24, с. 56]. Конкретніше можна виокремити такі ризики: на етапі набуття прав на об'єкти промислової власності; через визнання патенту / свідоцтва недійсним; порушення прав у межах договірних відносин; у зв'язку із втратою комерційної привабливості інноваційної розробки та невдаюю комерціалізацією; ризик позадоговірного порушення прав інтелектуальної власності; ризик дострокового припинення патенту / свідоцтва [25, с. 256].

З огляду на те, що основною правовою формою комерціалізації прав промислової власності є договори, актуальне аналізування стану відображення в законодавстві всього різноманіття актів передавання цих прав у межах цивільного і господарського обігу. Опрацювання положень ЦК України і спеціальних законів засвідчило, що законодавець досі обмежений класичними договірними конструкціями, відомими ще з початку 1990-х років (ліцензійний договір, договір замовлення, договір про відчуження прав)².

¹ Визначення страхування в Законі України «Про страхування» не поширюється на правовідносини інтелектуальної власності, оскільки майнові права інтелектуальної власності мають відмінний від права власності правовий режим (у визначенні передбачено володіння, користування і розпорядження майном). У ст. 980 ЦК України серед об'єктів страхування вказано також лише майно, яке належить на речовому праві (володіння, користування, розпорядження), що також передбачає можливість визнавати об'єктом страхування об'єкти інтелектуальної власності та права на них.

² Єдиним сучасним доповненням є публічна ліцензія на використання об'єкта авторського права і об'єкта суміжних прав (ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Проте інші моделі, сформовані на практиці введення прав інтелектуальної власності в економічний обіг, у законодавстві не закріплені. Йдеться про передання майнових прав промислової власності до статутного капіталу товариства, внесення цих прав до спільної діяльності тощо [26]. Договірні зобов'язання з трансферу технологій також часто укладаються поза межами правового поля, Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [27] не врегульовує всіх складних питань юридичного опосередкування цієї змішаної моделі передавання прав інтелектуальної власності, втілених у формі високих технологій.

Не врегульовано на законодавчому рівні й питання правового режиму майнових прав на об'єкти промислової власності, які створюють або набувають у державному чи комунальному секторі економіки. Треба підкреслити, що обмежені права у сфері господарювання — право господарського відання і оперативного управління — не можуть бути застосовані до прав інтелектуальної власності через свою речову природу. Натомість іншої правової конструкції для прав інтелектуальної (промислової) власності законодавством не передбачено.

Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2025 № 1103 «Про затвердження Порядку передачі державного та комунального майна на праві узупинення державного або комунального майна, здійснення контролю за використанням такого майна» [28] визначає механізм передавання органом державної влади / органом місцевого самоврядування, який здійснює управління державним / комунальним майном, державного / комунального майна на праві узупинення державного / комунального майна органу державної влади, державному органу, органу місцевого самоврядування, державній (комунальній) організації (установі, закладу), державному (комунальному) некомерційному товариству тощо.

У зазначеному акті поняття «майно» визначено як «рухоме / нерухоме майно, що перебуває у власності держави або територіальної громади». Тобто право узупинення не поширюється на майнові права. Це означає, фактично, що законодавство не формує правового режиму прав промислової власності, які закріплюються за державним / комунальним товариством, організацією тощо. Як наслідок, не визначеною залишається юридична доля цих прав, а отже, й подальші можливості (дії) щодо їх комерціалізації.

Під час формування юридичних моделей комерціалізації належних державі прав на результати науково-технічної творчості слід враховувати, що органи державної влади, місцевого самоврядування, які від імені держави реалізують її правомочності правовласника, господарської діяльності безпосередньо не здійснюють. З огляду на це можливість практичного використання зазначених результатів має бути закріплена за товариствами і організаціями, що перебувають у сфері управління вказаних органів. Це може бути забезпечено використанням зобов'язальної моделі (замість речово-правової, в основі якої лежать права господарського відання, оперативного управління).

Вибір договірної форми, придатної для опосередкування зобов'язальних відносин між державою і суб'єктом господарської діяльності стосовно впровадження належних державі об'єктів промислової власності, має враховувати специфіку останніх. Найоптимальнішою правовою формою впорядкування цих відносин є ліцензійний договір, що укладається в переважному порядку з державним товариством, організацією — власне розробником інтелектуальних продуктів. Необхідною умовою його укладення повинна бути наявність у ліцензіата реальних виробничих і фінансових можливостей для ефективного впровадження об'єкта в сферу виробництва. За відсутності таких можливостей у розробника потрібен механізм видання ліцензій іншим зацікавленим суб'єктам на конкурсній основі. Доцільно передбачити також можливість безкоштовного надання належних державі майнових прав у разі спрямованості результатів досліджень на забезпечення суспільних потреб (профілактика, лікування осіб, інфікованих ВІЛ, гепатитів, онкозахворювань, відтворення природного середовища, попередження надзвичайних ситуацій).

З огляду на значний державний інтерес у належному розвитку досліджуваних відносин доцільним є розроблення і затвердження відповідного *типового договору*. Необхідність його запровадження зумовлена також нерозвиненістю зазначених відносин у національній практиці, відсутністю усталених традицій управління державою правами інтелектуальної власності, специфікою правового регулювання цієї сфери. Запровадження типового договору в сферу реалізації прав промислової власності дасть змогу знизити ймовірність недбалого, нераціо-

нального ставлення уповноважених органів і державних товариств та організацій до комерціалізації цих прав.

Висновки. Під час війни і в повоєнний період роль права промислової власності набуває нового акценту — інтелектуальні ресурси, інновації, процеси їх впровадження в усі сфери виробництва мають стати ключовим чинником відновлення економіки, її перезапускання.

Визначено, що найадекватнішою на сучасному етапі є кваліфікація права інтелектуальної власності як міжгалузевого інституту права, а права промислової власності — інституту господарського (економічного) права. Мета права промислової власності в сучасних умовах полягає у забезпеченні такого стану впорядкування економічних відносин у сфері набуття, здійснення й захисту прав промислової власності, який є результатом взаємоузгодження приватних інтересів учасників ринку із загальносуспільними і державними потребами, пов'язаними з інтелектуалізацією економічного життя й формуванням на цій підставі засад інноваційної економіки і повоєнного відновлення країни.

Обґрунтовано доцільність посилення в законодавчому регулюванні промислової власності економічного блоку цих відносин. Зокрема, запропоновано законодавчо закріпити поняття «комерціалізація промислової власності»; передбачити невичерпний перелік способів комерціалізації; у конструюванні правових форм комерціалізації промислової власності поряд із класичними договірними конструкціями врегулювати усталені на практиці моделі введення прав інтелектуальної власності в економічний обіг шляхом передання майнових прав промислової власності до статутного капіталу товариства, внесення цих прав до спільної діяльності, передання майнових прав у межах трансферу технологій.

Запропоновано врегулювати особливості страхування ризиків у сфері інтелектуальної власності закріпленням у законодавстві як самостійного об'єкта страхування майнових прав інтелектуальної власності. Наведено види ризиків у зазначеній сфері, наголошено на важливості формування культури страхування ризиків у правовідносинах інтелектуальної власності, інноваційних правовідносинах.

Аргументовано, що для формування юридичних моделей комерціалізації належних державі

прав на результати науково-технічної творчості в законодавстві має бути визначений правовий режим прав промислової власності, які закріплюються за державним (комунальним) товариством чи організацією. Найоптимальнішою правовою формою впорядкування цих відносин запропоновано ліцензійний договір, що має укладатись у переважному порядку з державним товариством, організацією — розробником інтелектуальних продуктів з необхідною умовою укладення такого договору — наявністю у ліцензіата реальних виробничих і фінансових можливостей для ефективного впровадження об'єкта в сферу виробництва; у разі відсутності таких можливостей у розробника потрібно забезпечити механізм видання ліцен-

зій іншим зацікавленим суб'єктам на конкурсній основі.

Реалізація наведених вище пропозицій підвищить рівень конкурентоздатності національних виробників через інноваційну складову, сприятиме залученню інвестицій в українську економіку, гарантуватиме захист інтересів усіх учасників відносин у сфері комерціалізації інтелектуальних продуктів.

Перспективи подальших досліджень. На підставі проведеного дослідження актуальними мають стати наукові розробки конкретних механізмів економіко-правового забезпечення комерціалізації прав промислової власності, зокрема належних державі, як основи для інноваційного розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід / за ред. В.В. Танчера, В.П. Степаненка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2004. 244 с.
2. Пахаренко О. Конкуренція, інтелектуальна власність, митниця та асоціація з ЄС. *Юридична газета online*. 2018. № 18. URL: <https://surli.cc/qgukpz> (дата звернення: 29.07.2026).
3. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. *Офіційний вебсайт Міністерства економіки та довкілля України*. 2025. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=Informatsi> (дата звернення: 29.07.2026).
4. Про схвалення Стратегії розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 57. Ст. 1983. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.07.2026).
5. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року (дата набрання чинності для України 25.12.1991). *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123/ed20090707#Text (дата звернення: 29.07.2026).
6. Коваль І.Ф. Вплив інтелектуальної власності на повоєнне відновлення. *Відновлення України у повоєнні часи: виклики, стратегічні пріоритети, ресурсне забезпечення, потенціал майбутнього розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 10—11 жовт. 2024). Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2024. С. 296—299. URL: <https://jrupp.donnu.edu.ua/article/view/16588/16479> (дата звернення: 29.07.2026).
7. Еннан Р. Права на результати інтелектуальної діяльності: зміст та сутність. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 6. С. 10—16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Triv_2011_6_3 (дата звернення: 29.07.2026).
8. Потоцький М.Ю. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Інститут права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом. Київ, 2009. 211 с.
9. Кохановська О.В. Право інтелектуальної власності України: від науково-технічного прогресу до інноваційних технологій інформаційного суспільства. *Цивілістичні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвяч. пам'яті професора О.А. Підопригори*: збірник наукових доповідей та статей (м. Київ, 18 квіт. 2007 р.). Київ: Лазуріт-Поліграф, 2008. С. 27—42.
10. Теоретико-прикладні проблеми кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності: моногр. / за ред. О.П. Орлюк; кол. авт.: С.Ю. Бурлаков та ін. Київ: НДІ ІВ НАПрНУ; Лазуріт-Поліграф, 2011. 326 с.
11. Шишка Р.Б. Комерціалізація інтелектуальної власності: що і як? *Проблеми цивільного права та процесу*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті Олександра Анатолійовича Пушкіна (м. Харків, 28 трав. 2019 р.). Харків, 2019. С. 80—83. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/20.pdf (дата звернення: 29.07.2026).
12. Козинець А. Оновлення права інтелектуальної власності в умовах рекодифікації цивільного законодавства. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри*: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. мол. вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності (м. Київ, 10 жовт. 2025 р.). Київ, 2025. С. 58—61.

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 29.07.2026).
14. Проект Стратегії розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://surl.li/hphdem> (дата звернення: 29.07.2026).
15. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (Acquis EC). Україна — Європа. 2023. С. 308. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf (дата звернення: 29.07.2026).
16. Попова Н.О. Захист прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю в Україні та Європейському Союзі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 88. Ч. 1. С. 388—393. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.56>
17. EU-UA: Скринінг відповідності законодавства України праву ЄС в IP сфері — у фокусі уваги промислова власність та правозастосування. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/eu-ua-skrynh-vidpovidnosti-zakonodavstva/> (дата звернення: 29.07.2026).
18. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 300-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#n11> (дата звернення: 29.07.2026).
19. Буде проведено вивчення доцільності функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності — Офіс Президента. *Судово-юридична газета*. 07.03.2025. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/325049-vyshhiy-sud-po-voprosam-intellektualnoy-sobstvennosti-budet-likvidirovan-ofis-prezidenta> (дата звернення: 29.07.2026).
20. Булат Є.А. До перспектив функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2026. Вип. 2. С. 31—35. <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2026.6>
21. Відкрита пропозиція Комітету Асоціації правників України щодо доцільності існування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Асоціація правників України*. 2025. URL: <https://uba.ua/ukr/news/vdkrita-pozicija-komtetu-apu-shhodo-doclnost-snuvannja-vishhogo-sudu-z-pitan-ntelektualnoi-vlasnost> (дата звернення: 29.07.2026).
22. Пашенко О.А., Хоменко В.Л. Основні принципи і методи комерціалізації інтелектуальної власності. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяч. Міжнародному дню інтелектуальної власності (м. Київ, 26 квіт. 2023 р.). Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2023. С. 293—297. URL: <http://cpdcipr.kpi.ua/article/view/278812/273459> (дата звернення: 29.07.2026).
23. Олейнікова Л.Г. Особливості інтелектуальної власності як товару в сучасних умовах розвитку економіки України. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. URL: <http://surl.li/sqknh> (дата звернення: 29.07.2026).
24. Петренко В.О., Фонарьова Т.А., Устінюк А.А. Моделювання процесу страхування об'єктів права інтелектуальної власності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2021. Т. 32 (71). № 3. С. 55—61. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-3-9>
25. Коваль І.Ф. Проблеми страхування ризиків у сфері інтелектуальної власності. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. № 1. С. 251—257. <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2024.1.25>
26. Коваль І.Ф. Законодавство України про договори у сфері інтелектуальної власності: оцінка в контексті системності та ефективності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2024. № 1. С. 60—70. <https://doi.org/10.33731/12024.300903>
27. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text> (дата звернення: 29.07.2026).
28. Про затвердження Порядку передачі державного та комунального майна на праві узуфрукта державного або комунального майна, здійснення контролю за використанням такого майна: постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2025 № 1103. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.07.2026).

Дата надходження: 23.06.2026

Дата прийняття до друку: 15.07.2026

Дата публікації: 28.09.2026

REFERENCES

1. Suspilna transformatsiya: kontseptualizatsiya, tendentsiyi, ukrayinsky dosvid / za red. V.V. Tanchera, V.P. Stepanenka. Kyiv: Instytut sotsiologiyi NAN Ukrainy, 2004. 244 p. [in Ukrainian].
2. Pakharenko O. Konkurentsia, intelektualna vlasnist, mytnytsya ta asotsiatsiya z YES. *Yurydychni hazety online*. 2018. No. 18. URL: <https://surli.cc/qgukpz> [in Ukrainian].
3. Informatsiyni materialy shchodo stanu innovatsiynoy diyalnosti. *Ofitsiyni vebсайт Ministerstva ekonomiky ta dovkillia Ukrainy*. 2025. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=Informatsi> [in Ukrainian].
4. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.07.2019 No. 526-r. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2019. No. 57. St. 1983. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
5. Paryzhska konventsia pro okhoronu promyslovyi vlasnosti vid 20 bereznya 1883 roky (data nabrannya chynnosti dlya Ukrainy 25.12.1991). *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123/ed20090707#Text [in Ukrainian].
6. Koval I.F. Vplyv intelektualnoi vlasnosti na povoiennne vidnovlennia. *Vidnovlennia Ukrainy u povoienni chasy: vyklyky, stratehichni priorytety, resursne zabezpechennia, potentsial maibutnoho rozvytku: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 10—11 zhovt. 2024). Vinnytsia: Donetskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa, 2024. P. 296–299. URL: <https://jrupp.donnu.edu.ua/article/view/16588/16479> [in Ukrainian].*
7. Ennan R. Prava na rezultaty intelektualnoyi diyalnosti: zmist ta sutnist. *Teoriya ta praktyka intelektualnoyi vlasnosti*. 2011. No. 6. P. 10–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2011_6_3 [in Ukrainian].
8. Pototskyi M.Yu. Pravove rehulyuvannya intelektualnoyi vlasnosti v Ukraini: zahalnoteoretychne doslidzhennia: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Instytut prava imeni knyazya Volodymyra Velykoho Mizhrehionalnoyi akademii upravlinnya personalom. Kyiv, 2009. 211 p. [in Ukrainian].
9. Kokhanovska O.V. Pravo intelektualnoyi vlasnosti Ukrainy: vid naukovo-tekhnichnoho prohesu do innovatsiynykh tekhnologiy informatsiynoho suspilstva. *Tsyvilstychni chytannya z problem prava intelektualnoyi vlasnosti, prysvyach. pamyati profesora O.O. Pidopryhori: zbirnyk naukovykh dopovidey ta statey (m. Kyiv, 18 kvit. 2007 r.)*. Kyiv: Lazurit-Polihraf, 2008. P. 27–42 [in Ukrainian].
10. Teoretyko-prykladni problemy kodyfikatsiyi zakonodavstva u sferi intelektualnoyi vlasnosti: monohr. / za red. O.P. Orlyuk; kol. avt.: S.Yu. Burlakov ta in. Kyiv: NDI IV NAPrNU; Lazurit-Polihraf, 2011. 326 p. [in Ukrainian].
11. Shyshka R.B. Komertsializatsiia intelektualnoi vlasnosti: shcho i yak? *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu: materialy nauk.-prakt. konf., prysviach. svitlii pamiaty Oleksandra Anatoliiovycha Pushkina (m. Kharkiv, 28 trav. 2019 r.)*. Kharkiv, 2019. P. 80–83. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/20.pdf [in Ukrainian].
12. Kodynets O. Onovlennya prava intelektualnoyi vlasnosti v umovakh rekodyfikatsiyi tsyvilnoho zakonodavstva. *Zakonodavstvo Ukrainy u sferi intelektualnoyi vlasnosti ta yoho pravozastosuvannya: natsionalni, yevropeyski ta mizhnarodni vymiry: materialy XIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. mol. vchenykh ta studentiv z problem intelektualnoyi vlasnosti (m. Kyiv, 10 zhovt. 2025 r.)*. Kyiv, 2025. P. 58–61 [in Ukrainian].
13. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2014. No. 75. St. 2125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
14. Proekt Stratehii rozvytku innovatsiynoy diyalnosti Ukrainy do 2030 roku. *Ministerstvo tsyfrovoy transformatsii Ukrainy*. URL: <https://surli.li/hphdem> [in Ukrainian].
15. Zvit za rezultatamy provedennya pervynnoyi otsinky stanu implementatsiyi aktiv prava Yevropeyskoho Soyuzu (Acquis EC). Ukraina — Yevropa. 2023. 308 p. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf [in Ukrainian].
16. Popova N.O. Zakhyst prav intelektualnoyi vlasnosti na komertsiiu tayemnytsyu v Ukraini ta Yevropeyskomu Soyuzi. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Pravo"*. 2025. Iss. 88. Pt. 1. P. 388–393. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.56> [in Ukrainian].
17. Skryninh vidpovidnosti zakonodavstva Ukrainy pravu YES v IR sferi — u fokusi uvahy promyslova vlasnist ta pravozastosuvannya. 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/eu-ua-skryninh-vidpovidnosti-zakonodavstva/> [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennya planu zakhodiv shchodo vykonannya rekomendatsiy Yevropeyskoyi Komisiyi, podanykh u Zviti pro prohres Ukrainy v ramkakh Paketu rozshyrennya Yevropeyskoho Soyuzu 2024 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.03.2025 No. 300-r. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#n11> [in Ukrainian].
19. Bude provedeno vyvchennya dotsilnosti funktsionuvannya Vyshchoho sudu z pytan intelektualnoyi vlasnosti — Ofis Prezydenta. *Sudno-vyrydychna hazeta*. 07.03.2025. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/325049-vyshshiy-sud-po-voprosam-intellektualnoy-sobstvennosti-budet-likvidirovan-ofis-prezidenta> [in Ukrainian].
20. Bulat Ye.A. Do perspektyv funktsionuvannya Vyshchoho sudu z pytan intelektualnoyi vlasnosti v Ukraini. *Juris Europensis Scientia*. 2026. Iss. 2. P. 31–35. <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2026.6> [in Ukrainian].

21. Vidkryta propozyziya Komitetu Asotsiatsiyi pravnykiv Ukrayiny shchodo dotsilnosti isnuvannya Vyschoho sudu z pytan intelektualnoyi vlasnosti. *Asotsiatsiya pravnykiv Ukrayiny*. 2025. URL: <https://uba.ua/rus/news/vdkrita-pozycja-komitetu-apu-shhodo-dochnost-snuvannya-vishhogo-sudu-z-pitan-ntelektualnoi-vlasnost> [in Ukrainian].
22. Pashchenko O.A., Khomenko V.L. Osnovni zasady ta metody komertsializatsiyi intelektualnoyi vlasnosti. *Stvorennya, okhorona, zakhyst ta komertsializatsiya obyektiv prava intelektualnoyi vlasnosti: materialy VI Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastyu, prysvyach. Mizhnarodnomu dnyu intelektualnoyi vlasnosti* (m. Kyiv, 26 kvit. 2023 r.). Kyiv: KPI im. Ihorya Sikorskoho, 2023. P. 293-297. URL: <http://cpdcipr.kpi.ua/article/view/278812/273459> [in Ukrainian].
23. Oleynikova L.H. Osoblyvosti intelektualnoyi vlasnosti yak tovaru u suchasnykh umovakh rozvytku ekonomiky Ukrayiny. *Efektivna ekonomika*. 2013. No. 6. URL: <http://surl.li/sqknh> [in Ukrainian].
24. Petrenko V.O., Fonarova T.A., Ustinov A.A. Modelyuvannya protsesu strakhuvannya obyektiv prava intelektualnoyi vlasnosti. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya "Ekonomika ta upravlinnya"*. 2021. Vol. 32 (71). No. 3. P. 55-61. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-3-9> [in Ukrainian].
25. Koval I.F. Problemy strakhuvannya ryzykiv u sferi intelektualnoyi vlasnosti. *Pravnychyy zhurnal Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylya Stusa*. 2024. No. 1. P. 251-257. <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2024.1.25> [in Ukrainian].
26. Koval I.F. Zakonodavstvo Ukrayiny pro dohovory u sferi intelektualnoyi vlasnosti: otsinka v konteksti systemnosti ta efektyvnosti. *Teoriya ta praktyka intelektualnoyi vlasnosti*. 2024. No. 1. P. 60-70. <https://doi.org/10.33731/12024.300903> [in Ukrainian].
27. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 No. 143-V. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2006. No. 45. St. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text> [in Ukrainian].
28. Pro zatverdzhennia Poriadku peredachi derzhavnoho ta komunalnoho maina na pravi uzufukta derzhavnoho abo komunalnoho maina, zdiisnennia kontroliu za vykorystanniam takoho maina: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.09.2025 No. 1103. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2025-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Date of receipt: 23.06.2026

Date of acceptance for publication: 15.07.2026

Date of publication: 28.09.2026

Iryna KOVAL,
Dr. Sci. (Law), Professor,
Dean of the Faculty of Law
Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9348-3061

CURRENT TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS
OF INDUSTRIAL PROPERTY RIGHTS IN UKRAINE:
ECONOMIC AND LEGAL DIMENSION

National law has the task of accumulating and structuring the necessary array of regulatory rules that allow for effective regulation of economic relations regarding the creation of intellectual results of scientific and technical creativity, the acquisition of non-property and property rights to them, and the exercise and protection of these rights. Modern civilizational development is associated with an increase in the role of the results of intellectual activity in all spheres of human life.

The purpose of the article is to analyze and theoretically generalize the current state and trends in the development of industrial property rights in Ukraine and determine the prospects for their further improvement.

The expediency of giving Intellectual Property Law the meaning of “an intersectoral branch of law”, and industrial property rights the status of an the institution of Economic Law is proved. The purpose of Industrial Property Law in modern conditions is to ensure such a state of streamlining economic relations in the sphere of acquisition, implementation and protection of industrial property rights, which is the result of mutual coordination of the private economic interest of market participants with public and state needs related to the intellectualization of economic life and the formation on this basis of the principles of innovative economy and post-war restoration of the country.

The expediency of strengthening the Industrial Property Law in the legislative regulation of the economic block is justified; in particular, it is proposed to consolidate the concept of “commercialization of industrial property”, and to provide for an non-exhaustive list of commercialization methods. It is proved that developing legal forms of industrial property commercialization, along with classical contractual constructions, the models for introducing of intellectual property rights into economic circulation, in particular, the transfer of industrial property rights to the charter capital of the company, the introduction of these rights into joint activities, and the transfer of property rights within the framework of technology transfer, etc. — should be regulated in practice.

It is proposed to regulate the specifics of risk insurance in the field of intellectual property by fixing as an independent object of insurance of intellectual property rights; the types of risks in this area are defined; the importance of developing a practical culture of risk insurance in intellectual property relations and innovative legal relations is noted.

It is proved that in order to establish legal models of commercialization of the state's rights to the results of scientific and technical creativity, the legislation should define the legal regime of industrial property rights that are assigned to a state (municipal) company or organization. The optimal legal form for streamlining these relations is seen as a license agreement, which should be concluded primarily with a state company, an organization — developer of intellectual products, with the necessary condition for concluding such an agreement (whether the licensee has real production and financial opportunities for effective implementation of the object in the field of production). In a situation where the developer does not have such features, it is necessary to establish the mechanism for issuing licenses to other interested entities on a competitive basis.

Keywords: industrial property rights, innovations, Economic Law, business entity, legislation.